

Näringspolitiskt program för Svensk Handel

Åtgärder för en konkurrenskraftig handel

Globalisering och digital transformation förändrar handelns förutsättningar i grunden och det går inte längre att se handeln i Sverige som en avgränsad arena, med särskilda förutsättningar och spelregler. Handeln utmanas av en ny och allt hårdare konkurrenssituation, där prissättning i allt högre utsträckning sker internationellt. Även på den inhemska marknaden skärps konkurrensen till följd av både digitalisering och internationella företags inträde i Sverige. Samtidigt växer det fram nya företag med nya affärsmodeller som utmanar till omställning hos alla företag.

Grunden är att konkurrens driver utveckling för att kunna möta konsumentens förväntningar och krav. Dock måste konkurrensen ske på lika villkor och i en situation där den är global så spelar de nationella regelverken och kostnaderna allt större roll. Har vi högre arbetskraftskostnader, högre skatter eller hårdare regler än vår omvärld, så påverkar det möjligheten att driva handelsföretag på ett negativt sätt – och tvärtom. Det kommer i sin tur, med tanke på den personalintensiva handelsbranschens storlek och möjlighet att anställa, påverka svensk arbetsmarknad och ekonomi.

Internationell konkurrens skapar handelns villkor

Sveriges företag blir alltmer integrerade i EU. Tre fjärdedelar av företagets handel sker på EU:s inre marknad och de flesta av de lagar och regler som svenska företag måste följa beslutas på EU-nivå. Sverige som nation och svenska företag har stor nytta av de möjligheter det svenska EU-medlemskapet medför. Nya marknader och fördjupade samarbeten är goda grunder för nya affärsmöjligheter och ökad omsättning.

För att underlätta för handeln i Sverige och för att öka möjligheterna för den svenska handelns internationalisering, behövs konkurrenskraftiga villkor i Sverige, teknikneutral lagstiftning och initiativ på europeisk nivå som främjar handel och harmonisering av regler. Samtidigt behöver EU vara en pådrivare och kravställare för att de globala förutsättningarna och kraven blir allt mer lika för att förhindra otillbörlig konkurrens och för att hindra att hälsofarliga eller på annat sätt icke önskvärda produkter sätts på marknaden.

Digitalisering och tillgång till data är förutsättningar för handelns konkurrenskraft

Handeln går i takt med sina kunder och en förutsättning för handelns konkurrenskraft är att kunna möta och förutse kundernas behov, önskemål och förväntningar. Tillgång till kunddata är därför centralt. Detta gör att handeln kan utveckla sitt sortiment, sin verksamhet och försäljning för att fortsatt vara relevanta för befintliga, nya och potentiella kunder. Det är därför viktigt att tillgång till data inte försvåras av tolkningen av befintliga regelverk eller av nya regleringar kopplat till innovativ teknik. För att EU och Sverige ska bli en "digital frontrunner" måste vi skapa regelverk som främjar och stimulerar digital innovation. Om svenska företag är i framkant av den tekniska utvecklingen leder detta till ökad konkurrenskraft, vilket i förlängningen är positivt för vårt samhälle och vår ekonomi.

Regelförbättring, smart implementering och lägre skatter ökar konkurrenskraften

I en internationellt konkurrensutsatt miljö, där konsumenter sällan märker av, eller ens känner till, nationsgränser är det centralt att företag får möjlighet att konkurrera på lika villkor. Det gäller dels konkurrensen mellan handlare inom och mellan olika länder, dels mellan fysisk och digital handel. Det är därmed önskvärt att konkurrensavgörande regelverk beslutas på så hög internationell nivå som möjligt och att nya digitala aktörer, såsom online-plattformar som förmedlar köp mellan säljare och konsumenter (t.ex. online-marknadsplatser), också omfattas av dessa regelverk.

Svenska företag påverkas av såväl svenska villkor och lagstiftning som EU-direktiv och deras implementering i Sverige. Med det har svenska politiker ett stort ansvar att se till att regleringar och direktiv inte överimplementeras i Sverige då det riskerar svenska företags konkurrenskraft.

Lägre arbetskraftskostnader skulle skapa utrymme för att anställa

Handeln är en av aktörerna inom näringslivet med störst potential att anställa många. Sett till antalet anställda är handeln näringslivets enskilt största arbetsgivare med omkring 600 000 anställda. Drygt 20 procent av de som yrkesarbetar i Sverige hade sitt första jobb inom handeln.

Men för att handeln ska kunna anställa krävs att kostnaderna för arbetskraft inte är avsevärt högre än andra länders. I dagsläget ligger de svenska arbetskraftskostnaderna exempelvis cirka 25 procent över Tyskland och nära 40 procent över genomsnittet i Euroländerna.

Totalt betalar svenska företag 177 miljarder mer i arbetsgivaravgift jämfört med OECD-snittet. Detaljhandelsföretagen betalar 28 miljarder mer än sina konkurrenter i OECD-länderna. EU har i sin tur arbetskraftskostnader som är höga jämfört med stora delar av övriga världen som konkurrensen nu sker mot.

Svensk Handel vill att:

- Arbetskraftskostnaderna sänks så att de på sikt når en genomsnittlig europeisk nivå.
- Även nya digitala aktörer, t.ex. online-marknadsplatser, liksom övrig handel, får juridiskt ansvar för de varor de förmedlar.
- Handelsföretagen har tillgång till data för affärsutveckling och kundanalys.
- Öppenhet mot omvärlden och frihandels positiva effekter nyttjas till fullo i handelspolitik, beredskapsfrågor och arbetet med att tillförsäkra goda arbetsvillkor i 3:e land.
- Regler är ändamålsenliga, proportionella och effektiva och att Sverige behåller tätposition som ett av de länder där det är lättast att bedriva företag.
- Implementeringen av EU-direktiv och andra internationella regler i svensk lagstiftning sker på ett sätt som helst stärker, men i alla fall inte försvagar, svenska företags konkurrenskraft.

Handelns utveckling förändrar kompetensbehovet

Handeln sysselsätter nästan 600 000 personer och räknat i sysselsättning är handeln näringslivets största bransch. Inom handeln anställs under ett normalt år minst 130 000 nya medarbetare till följd av den pågående omstruktureringen inom handeln och annan personalomsättning.

Ungefär var fjärde till femte yrkesarbetande person i Sverige hade sitt första jobb inom handeln, och cirka 20 procent av alla unga (16-24 år) arbetar inom handeln. Det innebär att handeln även är den enskilt största arbetsgivaren för unga, och för många en viktig första väg in på arbetsmarknaden.

Handeln har alltid varit i utveckling för att vara i takt med digitalisering, internationalisering och konsumenternas krav och önskemål. De senaste tio åren har utvecklingen varit omfattande – inte minst på grund av den markant ökade e-handeln. Svensk Handels prognos är att ungefär hälften av alla köp i sällanköpsvaruhandeln kommer att ske via nätet redan år 2030. Även inom dagligvaruhandeln kommer e-handeln att öka. Dessa förändringar påverkar naturligtvis kompetensbehovet men även personalstrukturen inom handeln. Fler kommer att behövas inom lager, logistik, programmering och andra yrken kopplade till e-handel samtidigt som antalet butiksanställda troligen kommer att minska. Som helhet kommer dock handeln att fortsätta att vara en mycket stor arbetsgivare.

Handelns omställning skapar kompetensutmaningar

För att handeln ska klara den kraftiga struktur- omvandling som pågår krävs ett kompetenslyft. Butikspersonal möter betydligt mer välinformerade, tidspressade och värderingsstyrda konsumenter. Samtidigt förändras butikens roll och det förväntas också ökade kunskaper om digitala miljöer, säljkanaler och distributionssätt. Handeln konkurrerar därmed i ökad utsträckning med andra branscher om kompetens inom exempelvis digitalisering, programmering, logistik och data- analys.

De gymnasiala handelsutbildningarna är på väg att göras om. En ny yrkesinriktad gymnasieutbildning, Försäljnings- och serviceprogrammet, har tillkommit. Det är positivt och skapar möjligheter att få en mer branschnära och uppdaterad utbildning där förväntningarna från såväl studenter som branschen kan mötas. Svensk Handel har dock kvar önskemålet om att en handelsinriktning bör läggas till på ekonomiprogrammet för att ytterligare bredda möjligheten för branschen att hitta rätt kompetens.

Utöver en reformerad gymnasieskola krävs också fortsatta satsningar på yrkeshögskoleutbildningar och akademiska utbildningar med fokus på de kompetenser som handeln efterfrågar. Allt fler branscher efterfrågar samma kompetens vilket ger vid hand att fler behöver utbildas inom efterfrågade kompetenser. Programmering och IT måste få större fokus i den grundläggande utbildningen. Inom yrkeshögskolan behöver även utbildningar inom butiksledning och butikskommunikation prioriteras.

Den statliga forskningsfinansieringen på handelns område behöver också stärkas. Forskningen om handeln och dess tekniska utveckling och utmaningar i hela värdekedjan är tyvärr ett eftersatt område jämfört med andra näringar när det gäller statlig finansiering. Mer forskning på området skulle hjälpa handelns omställning.

Svensk Handel vill att:

- Reformeringen av gymnasie- utbildningar inriktade mot handeln fortsätter med att en handelsinriktning på ekonomiprogrammet införs.
- Fler kurser och utbildningar inom olika nivåer inriktade mot handelns kompetensbehov införs.
- Anslagen till handelsrelaterad forskning ökar.

En hållbar handel

Svenska handelsföretag har länge varit föregångare när det gäller hållbarhetsarbete. De har integrerat hållbarhet som en central del av sin verksamhet och utgör en drivande kraft i affärsutvecklingen.

Ett framgångsrikt hållbarhetsarbete har stor potential att ge konkurrensfördelar för företag, och det är viktigt att det realiserar genom ett balanserat och välfungerande ramverk som främjar hållbarhet och utveckling. I sammanhanget är det särskilt viktigt att det finns incitament för företag att fortsätta driva hållbarhetsarbetet framåt.

Det förutsätter dels att lagstiftning och internationella riktlinjer utformas på ett sätt som bejakar företagets konkurrenskraft, dels att de samtidigt stödjer och uppmuntrar företagets hållbarhetsinsatser. Det är också av allra största vikt att EU-lagstiftning harmoniseras och att direktiv inte överimplementeras nationellt. Handelsnå hållbarhetsarbete får inte heller motverkas av nationella skatter och krav som skapar ökade kostnader eller andra konkurrensnackdelar gentemot internationella konkurrenter. Om svenska företag belastas med sådana bördor kan det underminera deras konkurrenskraft och leda till att konsumtion, företagande och arbetstillfällen flyttas ut ur landet, något som riskerar att få motsatt effekt för hållbarhetsutvecklingen.

Vi står de kommande åren inför en rad olika konsument- och miljörättsliga regleringar från EU som ska implementeras i svensk lagstiftning. Det är av yttersta vikt att dessa implementeras på ett sätt som gynnar svenska handelsföretag.

För att företag generellt, och handelsföretag specifikt, ska kunna ställa om till en cirkulär ekonomi krävs det rätt kompetens. Tekniken finns tillgänglig och företagen sitter på lösningarna, men utmaningarna för företagets möjligheter att finna rätt kompetens kan komma att bli ett betydande hinder för den gröna omställningen.

Sverige har stora möjligheter att vara en ledande aktör i den gröna omställningen. Vi välkomnar att det finns en bred politisk samsyn kring behovet av omställning och ökad cirkularitet. Svenska handelsföretag är mitt uppe i klimatomställnin-

gen, och har ambitiösa och långsiktiga mål för att klara den. Företagen har i stor omfattning investerat både resurser och kapital i nya affärsmodeller som den cirkulära ekonomin kräver och ser stora konkurrensfördelar med att ställa om till mer hållbara och cirkulära lösningar. I takt med att efterfrågan på cirkulära affärsmodeller ökar, utvecklar handelsföretagen nya affärsstrategier för att både kunna dra nytta och snabba på den gröna omställningen. Exempelvis så erbjuder allt fler handelsföretag idag möjligheter att köpa produkter second hand. Allt fler företag erbjuder också så kallade hyrtjänster, som ett alternativ till traditionellt ägande, som möjliggör ett resurseffektivt användande av erbjudna tjänster till en lägre kostnad för konsumenten jämfört med eget ägande.

Sänkt moms på olika aktiviteter som uppmuntrar hållbara affärsmodeller kan fungera som en katalysator för en hållbar omställning. Momsen på second hand bör avskaffas för att gynna cirkulära affärsmodeller – inte minst då varor som säljs som second hand dessutom redan momsbelagts en gång när de såldes som nya. Avskaffande av moms på second hand oavsett hur företaget drivs skulle också ge bättre konkurrens inom området. Dessutom bör momsens på donationer ses över så det blir förmånligt för handelsföretag att skänka osålda produkter till ideell sektor. Miljöskatter får inte försvåra utveckling och konkurrenskraft.

Vi har de senaste åren fått se prov på mindre lyckade skatter där produktutveckling hämmats och där den tänkta miljövinsten uteblivit.

Ett tydligt exempel är införandet av den så kallade plastpåseskatten som gjorde att konsumenten valde icke-beskattade påsar med sämre miljönytta samtidigt som de tänkta skatteintäkterna uteblev. Ett annat exempel är den så kallade elektronikskatten gällande kemikaileinnehåll som medförde att elektronik blev dyrare i Sverige än i andra länder vilket driver konsumtion, jobb och företagande ut ur landet. Därtill dubbelbeskattas elektronik som ska gå till återbruk. I båda fallen har miljövinsten varit praktiskt taget obefintlig.

Miljöskatter måste, om de ska användas, utformas på ett sätt som gör att de får avsedd effekt för teknikutveckling, konkurrenskraft och beteendeförändringar. Det förutsätter likvärdiga system internationellt och en ordentlig konsekvensanalys kring huruvida förslaget faktiskt får avsedd effekt och miljönytta.

Hållbara produkter

Mycket av arbetet kring hållbarhet sker på internationell nivå - inte minst inom EU. Ekodesign för hållbara produkter, konsumentmakt i den gröna omställningen och miljöpåståenden är exempel på några av EU-kommissionens prioriterade frågor under mandatperioden.

Svensk Handel är positiva till att hållbarhetsfrågor behandlas på internationell nivå då det ökar möjligheten för konkurrens på lika villkor och skapar förutsättningar för långsiktiga förändringar.

Ökade krav på design, spårbarhet, garantier, reparerbarhet, återvinningsbarhet med mera, måste dock balanseras mot kostnadsdrivande effekter, omfattande ökad administration och med det risk för sämre konkurrenskraft. Det är därför mycket viktigt att branschen får vara med vid utformningen av förslagen. Därtill är det av största vikt att kraven gäller för alla företag som säljer till den inre marknaden, oavsett säljkanal – inte minst den så kallade direktimporten. Detta för att inte snedvrیدا konkurrensen och urholka de höga ambitioner som EU har - att endast hållbara produkter tillhandahålls på EU:s marknad.

Hållbar e-handel

E-handeln som köpkanal skapar fantastiska möjligheter för konsumenter att ha ett omfattande utbud dygnet runt med stor valfrihet gällande leveransmöjligheter.

Med den ökande e-handeln har också hållbarhetsfrågan snabbt ökat i betydelse. Svenska företag arbetar numera hårt för att tillhandahålla hållbara leveranser, returerna och förpackningar.

Svensk Handel har varit drivande i att utarbeta en branschöverenskommelse för hållbara leveranser och skulle gärna se en branschstandard för hållbara transporter som ett led i att stärka e-handelns hållbarhet.

Men hållbarheten går längre än transporter. Varje företag eller e-handelsplattform som sätter en vara på en marknad måste vara ansvarig för såväl produktens miljömässiga som sociala hållbarhet

oavsett ursprung. Aktörer utanför EU som säljer direkt till konsument inom EU, rundar redan idag EU:s regelverk och det problemet lär öka avsevärt med införandet av ny hållbarhetslagstiftning. Det är därför mycket viktigt att motsvarande krav ställs på direktimporten för att inte snedvrیدا konkurrensen

Avfall har potential att bli en resurs i det cirkulära flödet

När mer och mer avfall övergår till att bli en resurs som har ett värde istället för en kostnad måste det bli tydligt vem som äger rätten till resursen. Företag inom handeln vill bidra till en cirkulär ekonomi genom att kunna sluta kretslopp och erbjuda fler cirkulära affärsmodeller. Krav på att öka mängden produkter som återbrukas, använda viss andel återvunnet material i nya produkter, samt lagstiftning som främjar marknaden för återvunna material gör att behovet av tydlighet ökar ytterligare.

Svensk Handel förordar att de som producerar avfallet också ska äga rätten att bestämma över det, samt att företag inom handeln ges möjlighet att få ta tillbaka gamla sålda och uttjänta produkter för att reparera och sälja på nytt. Ska vi klara utmaningar med cirkulära flöden måste företagen också äga förutsättningarna.

Klimat och energi

Handeln är, som alla andra branscher, beroende av tillförlitlig tillgång på el till konkurrenskraftiga priser för att kunna verka. Dels handlar det om att butiker behöver el för att kyl- och värmeanläggningar samt kassasystem och belysning ska fungera, dels handlar det om den ökande användningen av el som drivmedel vid transporter. Handeln är därmed beroende av att det säkerställs att Sverige har ett robust energisystem för elproduktion och eldistribution över hela landet, dygnet runt och året runt. Att investeringar i klimatsmarta transporter, lager eller andra anläggningar stoppas eller fördröjs på grund av bristande tillgång på el, är inte acceptabelt om Sverige vill vara en ledande nation i klimatomställningen och samtidigt värna konkurrenskraften.

Många aktörer inom handeln har också stora lokaler för lager och butiker som passar utmärkt för solceller som kan bidra till den egna, men också den svenska, eltillgången. Det behövs dock regelverk som stimulerar och uppmuntrar utbyggnad av solceller. Med det kan handeln bidra till omställningen.

Förutsättningar för effektiva och klimatvänliga transporter

Transporter är navet i all handel – inte minst par-tihandeln. Samtidigt blir transporterna och logis-tikkedjorna alltmer komplexa. Butikslieferanser har kompletterats med hemleveranser och lever-anser till boxar och ombud samt returhantering. Det skapar fler leveranspunkter på samma gång som konsumenterna förväntar sig allt snabbare och miljömässigt hållbara leveranser. Med det måste handelns leveranser nå ut över hela landet med tillförlitlighet, kostnadseffektivitet och låg klimatpåverkan.

Handelns transporter är med det en svår ekvation som kräver politikens förståelse och handling-skraft. Handeln behöver allt som oftast planera efter befintlig väginfrastruktur då logistiklösning-ar skapas. Det medför att politiken behöver ha förståelse för handelns behov och ge utrymme i planering av nutida och framtida transportbehov såväl i städerna som i områden som är gynnsam-ma för logistiklösningar. Det bör också finnas medel avsatta för att hjälpa företag att gynna effektiviteten i transporterna där det är enkelt avhjälpna hinder på samma sätt som det finns en näringslivspott för järnväg. Det kan handla om åtgärder som rondeller, bättre infarter och annat som gynnar företagets transporter.

Svensk Handel vill att:

- Miljöskatter bör användas med stor försiktighet och utformas så att de driver utveckling och konkurrenskraft.
- Beslut och regleringar inom hållbarhets-området sker på så hög internationell nivå som möjligt och att implemen-teringen sker utan att försämra svensk konkurrenskraft.
- Momsen på varor som säljs som second hand avskaffas för att gynna utveck-lingen av cirkulära affärsmodeller för ökad konkurrensneutralitet mellan olika aktörer och bättre resursnyttjande.
- De stora mängder hållbarhetslag-stiftningar som är på gång blir harmon-iserade, både utifrån att de ska fungera lika mellan olika länder och mellan de olika lagstiftningarna.
- Den som producerar avfall i sin verksamhet ska också ha äganderätten till det.
- Företag inom handeln ges möjlighet att ta tillbaka gamla sålda produkter, som kräver viss uppfräschning och repara-tion, och kan säljas på nytt (återbruk).
- Den aktör från tredje land som säljer en produkt på EU:s marknad ska leva upp till EU:s olika regelverk, speciellt på produktsäkerhets- och hållbarhetsområdet.
- Det säkerställs att det svenska energi-systemet kan leverera tillförlitligt under årets alla timmar till ett konkurrens-kraftigt pris samt att svenska handels-företag får goda villkor för att bidra till elproduktion och energieffektivisering.
- Avsätt en näringslivspott även för vägtransporter så att enkelt avhjälpna hinder för att öka effektiviteten i transporter kan åtgärdas.

Handeln – en motor i städerna

Att våra städer möter krav på omställning och utveckling av långsiktigt hållbara stadsmiljöer sätts i fokus både nationellt, regionalt och inte minst lokalt. Handeln är en förutsättning för att skapa attraktiva, trygga och levande städer där livskvaliteten höjs, skatteintäkterna ökar och fler jobb skapas. Handeln har dock under en längre tid tagits för given men med förändrade kundbeteenden och nya affärsmodeller för handeln är det dags att handelsbranschen prioriteras och får en naturlig plats i diskussioner och beslut rörande våra städer och platser. Används handeln strategiskt underlättas den hållbara samhällsplaneringen.

Handeln och dess transporter måste in tidigt i strategi- och planarbete

Dialog med handelsaktörer i ett tidigt skede i strategi- och planprocesser underlättar arbetet med en hållbar stadsutveckling. I arbetet med morgondagens stad behöver kunskapen om handelns strukturomvandling öka. Det förändrade kundbeteendet och en handel som är både fysisk och digital leder till nya affärsmodeller. Butikernas antal, storlek och placering kommer att förändras och därmed påverka stadsbilden.

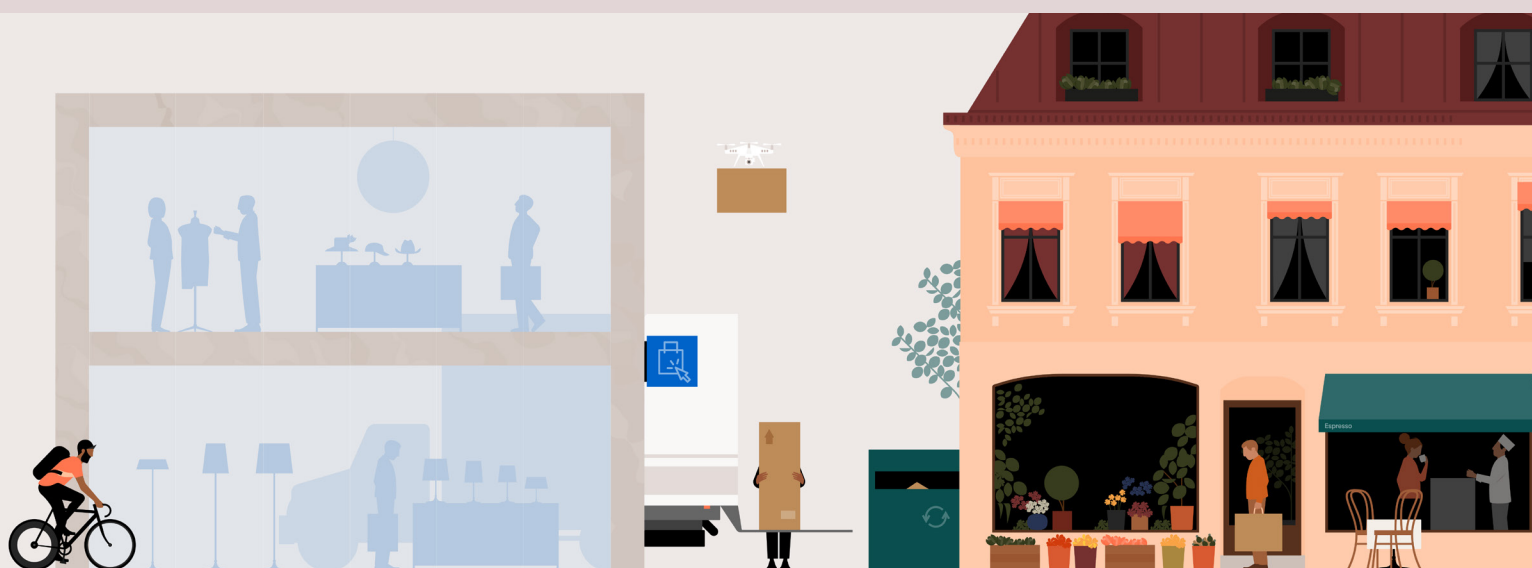
Svensk Handels konsumentundersökning från hösten 2021 visar att utbudet av butiker fortsättningsvis är av största vikt för invånarna i

en stad. De senaste prognoserna som presenterades i rapporten Läget i handeln (2023) visar att mellan 60 och 69 procent av detaljhandelns omsättning kommer att ske i butik år 2030. Handelns delbranscher har olika behov för var i staden deras försäljning passar bäst. Detta styr var butikerna etableras; externa handelsplatser, köpcentrum och gallerior, stadskärnan, fristående eller digitalt, och därmed vilka behov beslutsfattare måste ta hänsyn till.

Förändringarna påverkar alla Sveriges kommuner, oavsett storlek, och kunskap behöver inhämtas för att behålla en levande handel och samtidigt planera för morgondagens hållbara stad. Det ställer nya krav på nationell-, regional- och lokal nivå för politiker, tjänstemän och fastighetsägare.

Det förändrade kundbeteendet påverkar även tillgänglighet, transporter och logistik. Det blir fler leveranspunkter till kund, såsom hemleveranser och utlämningsställen, samtidigt som citylogistiken, med varor och gods till näringsliv och butiker, förändras. Handeln ställer, liksom kommunerna, krav på smarta, hållbara logistiklösningar. Det är viktigt att vårt arbete går i takt. Lagstiftning och lokala regelverk behöver främja mobilitet och tillgänglighet samtidigt som de möjliggör utveckling mot ökad hållbarhet.

Politiker på såväl lokal som nationell nivå behöver förstå handelns transporter så att lagstiftning och

laddinfrastruktur kring elfordon blir effektiv ur transportperspektiv. Ett exempel är att EU:s nya körkortsdirektiv, där B-körkort räcker för att framföra fordon upp till 4,25 ton om fordonet drivs på el, behöver införas snarast i Sverige. Tills direktivet är på plats behövs tillfälliga bestämmelser. Samtidigt behöver hinder för utbyggnaden av elinfrastruktur och laddstationer undanröjas.

Hyror och avtal behöver anpassas

Hyreskostnader är, efter personalkostnader, den största kostnadsposten för handeln. De senaste åren har hyrorna tagit en allt större andel av omsättningen för butikerna. Detta samtidigt som marginalerna har blivit lägre och handeln agerar på en global marknad med en internationell prissättning.

Denna utveckling leder till att allt fler kommersiella lokaler riskerar att tömmas, vilket skapar mindre attraktiva platser. Platser där färre människor uppehåller sig upplevs som otrygga, vilket kan leda till förändrade rörelsemönster där kunder och gäster söker sig någon annanstans och platsen dör ut.

Den kommersiella lokalhyresmarknaden har förändrats. Svensk Handel är av uppfattningen att fastighets- ägarna har blivit färre, större och internationella. Det har påverkat hyresavtalens utformning på ett sätt som urholkar hyreslagens skyddande bestämmelser.

Med utgångspunkt i den nuvarande hyres-situationen vill Svensk Handel att det tillsätts en utredning som granskar lokalhyresmarknadens utveckling i förhållande till hyreslagen och dess syfte som skyddslagstiftning. Fokus i en sådan utredning bör vara marknadshyresyttrande, transparens samt index- och tilläggs klausuler i förhållande till principen om att hyran ska vara till beloppet bestämd.

Trygghet och säkerhet

Trygghet och säkerhet är frågor som har ökat i aktualitet under de senaste åren och som gör direkta avtryck i våra städer och därmed även i handeln. För Svensk Handel är det viktigt att handelsplatser är trygga och säkra då det är en förutsättning för att locka kunder och medarbetare. Handeln själv har stor betydelse för den upplevda tryggheten och säkerheten på en plats men är beroende av att både kommun och fastighetsägare tar sitt ansvar för att säkerställa trygga handelsplatser. När nu kommunerna får ett utökat brottsförebyggande ansvar i och med

den nya lagstiftning som träder i kraft under 2023 är det viktigt att handeln, med sin kunskap och erfarenhet av säkerhetsfrågor blir en självklar part i det i det lokala trygghets- och säkerhetsarbetet.

Platssamverkan

Allt fler städer och områden initierar eller planerar för olika samverkansmodeller när det gäller platsutveckling.

Syftet är att stärka näringslivet och platsens attraktivitet, trygghet och säkerhet. I detta arbete är det av högsta vikt att handelns behov beaktas. Handeln bör därför vara en självklar part i samverkansmodellerna.

Handeln en viktig del av attraktionen

Handelns betydelse för attraktionen för både invånare och turister i besöksnäringen blir allt tydligare. Pandemin fick svenskarna att stanna hemma och bli turister i sitt eget land och sin egen stad. Ett stort avbräck för handeln blev dock avsaknaden av de utländska turisterna. För handelns del är både den svenska och utländska målgruppen viktig och Svensk Handel ser vikten av att Visit Sweden fortsätter att stärka Svergebilden och fortsätter marknadsföringen av Sverige som resmål. För att göra detta konkurrenskraftigt krävs ökade statliga investeringar. Våra nordiska grannländer investerar betydligt mycket mer i detta uppdrag än vad Sverige gör.

Svensk Handel vill att:

- Handeln används strategiskt i den hållbara stadsplaneringen.
- Varje kommun ska ha en handelsstrategi kopplad till översiktsplanen.
- Lagstiftning och lokala regelverk främjar mobilitet och tillgänglighet samtidigt som de möjliggör utveckling mot ökad hållbarhet.
- Det tillsätts en utredning som granskar lokalhyresmarknadens utveckling i förhållande till hyreslagen och dess syfte som skyddslagstiftning.
- Handeln involveras i det lokala arbetet med trygghet och säkerhet.
- Visit Sweden tilldelas mer resurser för att konkurrenskraftigt kunna lyfta Sverige som resmål.

Trygga och säkra handelsplatser

Trygga och säkra handelsplatser och butiker för såväl handlare och personal som besökare är en förutsättning för handelns utveckling.

Möjligheterna till ett brett utbud av butiker bidrar till ett områdes trivsel, attraktion och dragkraft på samma sätt som en säker e-handel bidrar till ett stort utbud för konsumenten – inte minst i glesbygd. Tyvärr har utvecklingen i många fall gått åt fel håll och handeln är idag mycket brottsutsatt.

Sverige har flest antal anmälda stölder per invånare i EU och varje år stjäls det för cirka 8,5 miljarder kronor från svenska butiker. Utöver problemen med stölder, ökar även andelen hotfulla situationer i handeln. Tillsammans med kostnaderna för brottspreventivt arbete i handeln uppgår handelns kostnader för trygghet och säkerhet till dryga 25 miljarder kronor. Det är kostnader som måste kompenseras på annat håll genom sänkta marginaler, minskade utgifter eller högre priser för konsumenterna.

Det mest grundläggande trygghetsarbetet handlar om att sänka den faktiska risken för att utsättas för brott. Detta kräver samarbete mellan handlare, fastighetsägare, kommun och myndigheter i kombination med polisiära insatser. En trygg och säker handelsmiljö är en förutsättning för att driva företag. Idag tvingas 75 procent av livsmedelshandlarna att ändra i sitt sortiment på grund av brottslighet, 40 procent upplever problem med att behålla och/eller rekrytera personal och tre av tio har funderat på att lägga ner eller flytta verksamheten på grund av brottsligheten. Trenden är lika oroväckande som den är tydlig – allt för många handlare utsätts på kontinuerlig basis för stölder, skadegörelse, hot, våld och bedrägerier. Brotts som sällan leder till några konsekvenser för den kriminelle. Exempelvis leder endast 0,8 procent av bedrägeribrotten till en fällande dom.

Svensk Handel ger dagligen råd och stöd direkt till handelns företag. För att brott mot handeln ska kunna utredas effektivt förser Svensk Handel polis, åklagare och andra myndigheter med un-

derlag och information. Vi verkar för nolltolerans mot brott, fler synliga poliser på gator och torg, tillträdesförbud och avskaffande av straffrabatt för återfallsförbrytare.

I handelsbranschen finns stort engagemang och en vilja att skapa grogrund för företagande. Där finns också en stor kännedom om de faktiska förutsättningarna på platsen där de bedriver sin verksamhet. Därför måste de involveras i kommunernas långsiktiga trygghetsarbete.

Svensk Handel har ett antal förslag på åtgärder som krävs för att återupprätta ett rättssäkert samhälle där även små brott tas på allvar. Utgångspunkten är brott som drabbar handeln, men åtgärderna är effektiva mot ett stort antal brott som drabbar medborgarna i det dagliga livet.

Nolltolerans mot mängdbrott samt kraftfulla och effektiva påföljder för dem som systematiskt begår brott

Handel är samhällsservice. Det gäller såväl skapandet av utbud av varor men också den roll som handeln intagit genom att vara postombud och utlämningspunkt. Det stora hotet mot denna samhällsservice är kriminalitet. I vissa fall har situationen blivit så pass allvarlig att handlare tvingats lägga ned verksamheten eller begränsa samhällsservice såsom utlämning av paket eller tillgång till varuutbud. Konsekvensen blir att de boende förlorar tillgång till den service andra tar för givet. Dessutom försvinner arbetstillfällen i områden där behoven ofta är som störst.

Med en låg polistäthet minskar möjligheten att ingripa, utreda och följa upp brott såsom stöld och olaga hot vilket gör att få brott utreds och ännu färre klaras upp.

Upprepad brottslighet är ett omfattande problem. Mängdrabatten gör det i princip riskfritt att återkommande stjäla i butiker, i synnerhet för personer som samtidigt misstänkts för grövre brott. Detta eftersom exempelvis ringa stöld inte

påverkar straffvärdet om personen blir dömd för ett grövre brott. Detta leder också till att många mindre allvarliga brott aldrig utreds.

Utgångspunkten måste vara att fler brott än det grövsta ska räknas in i bedömningen av straffvärdet vid straffmätningen. Dagens mängdrabatt måste därför slopas. I stället vill Svensk Handel se en straffmätning som dels leder till att varje begånget brott utreds, dels innebär en straffskärpning för upprepad brottslighet. Att begå många brott är trots allt värre än att begå få.

Svensk Handel kräver nolltolerans mot mängdbrott. Det i sin tur kräver att polis, åklagare och domstolar genom sitt agerande signalerar att stävjandet av denna typ av brottslighet är prioriterad. Ett tydligare brottsofferfokus och en förståelse för hur denna typ av brottslighet påverkar människors vardag behöver genomsyra myndigheternas arbete.

Idag är böter den vanligaste påföljden vid butiksstöld. Detta trots att många av förövarna saknar förmåga och vilja att betala. Det är viktigt att det straff en gärningsperson riskerar är tillräckligt avskräckande för att uppnå sitt syfte.

Bötesstraff med tillhörande notering i belastningsregistret är enbart avskräckande för laglydiga medborgare utan kriminell historik. För yrkes- och livsstilskriminella krävs andra påföljder. En stor del av dem som begår brott i butik är dessutom hitresande brottslingar utan fast adress i Sverige. De är ofta svåra att identifiera vilket tar stora polisiära resurser i anspråk. Hittills har

åklagarna till stor del använt möjligheten att utdela strafförelägganden för dessa, väl medvetna om svårigheten att någonsin kunna driva in skulderna efteråt. Föga överraskande är det mycket få av dessa individer som betalat sina böter.

Svensk Handel vill att:

- Mängdbrotten i alla dess former tas på större allvar hos politiker, polis, åklagare och i Sveriges domstolar.
- Mängdrabatten avskaffas. Upprepad brottslighet bör bestraffas hårdare snarare än mildare. Straffskärpning bör införas för återfallsförbrytare.
- Straffen skärps för organiserad brottslighet.
- Polisen aktivt arbetar för att fler brott ska polisanmälas.
- Brott som har rimliga förutsättning att klaras upp måste utredas och prioriteras.
- Hanteringen av stöldbrott i butik effektiviseras. Processen mellan brott, rättegång och avtjänande av straff behöver kortas betydligt.
- Påföljder som är anpassade efter gärningspersonens förmåga att göra rätt för sig används.

Öka antalet polisanställda

Sverige ligger i botten bland EU:s medlemsstater vad gäller antalet poliser per invånare. Sverige behöver fler poliser för att kunna hantera dagens situation. Den tidigare regeringens mål om 38 000 polisanställda, varav 26 200 poliser, till 2025 ser ut att misslyckas. Dagens 22 000 poliser ska bli drygt 4 000 fler inom ett år. De senaste fem åren har antalet poliser ökat med i snitt 388 årligen. Med den ökningstakten nås regeringens uppsatta mål om 26 200 poliser först om drygt 10 år.

Riksrevisionen har lämnat konkreta rekommendationer kring vad Polismyndigheten bör göra för att öka förmågan att utreda mängdbrott. Rekommendationerna innefattar bland annat uppbyggnad av Polisens kontaktcenter, ökad samverkan för ärendesamordning, översyn av e-anmälningar samt stärkt brottsamordning. Svensk Handel delar Riksrevisionens syn och förutsätter att Polismyndigheten följer dessa rekommendationer.

Svensk Handel vill att:

- 10 000 fler poliser rekryteras de kommande 10 åren. En grundambition måste vara att Sverige når EU-snittet gällande polistäthet.
- Polisen säkerställer att polisiära kärnuppgifter blir utförda. Det innebär att fler civilanställda måste rekryteras.
- Tillgängligheten och professionaliteten hos polisens Kontaktcenter PKC (114 14) når upp till den nivå som företag och medborgare kan förvänta sig.

Beivra häleri för att komma åt organiserade stölder

För professionella stöldligor utgör hälerinätverken en central del av logistiken kring stölder i butik. Genom att angripa dem som handlar med eller hanterat stulna produkter kan rättsväsendet kraftigt försvåras för dem som begår brott på ett organiserat sätt.

Utförelsen av stulna varor ur landet är omfattande och en stor del av det som stjäls i svenska butiker hamnar på den internationella marknaden. Kontrollen av gods som transporteras ut ur landet är i princip obefintlig och hanteringen av stöldgods är därmed närmast riskfri för de kriminella.

I augusti 2021 fick tullen utökade befogenheter och möjlighet att ingripa mot misstänkt stöldgods på väg ut ur landet. Det innebär dock bara att de har möjlighet att ingripa om de råkar hitta stöldgods i samband med tullkontroll. Det föreslås nu kriminalisering av utförelse av stöldgods vilket medför att Tullverket kan göra riktade kontroller mot just utförelse av stöldgods. Det polisiära arbetet mot aktörer som befattar sig med stulna varor behöver stärkas. Prioriterade platser bör vara marknadsplatser (såväl fysiska som digitala), butiker och restauranger där det kan misstänkas att handel med stulna varor pågår.

Svensk Handel vill att:

- Kommunernas tillsyn i högre grad används för att komma åt stöldgods och annan brottslighet.
- Företrädare för verksamheter som konsekvent befattar sig med stöldgods bör beläggas med näringsförbud.
- Beslagtaget gods där den misstänkte ej kan bevisa att varorna förskansats på legal väg ska återlämnas till rättmätig ägare eller förverkas. Stöldgodset ska kvarvara i beslag till dess ärendet slutgiltigt är avgjort.
- Kriminalisering av utförelse av stöldgods genomförs skyndsamt.

Prioritera digital brottslighet

Handelns utsatthet för IT-relaterade brott fortsätter att öka. I rapporten handelns utsatthet för IT-relaterad brottslighet uppgav 43 procent av handelsföretagen att de hade drabbats av IT-relaterade brott men endast hälften valde att polisanmäla. Den vanligaste anledning till detta var att "det ändå inte kommer leda till någon rättslig påföljd". Förra året polisanmälades närmare 200 000 bedrägeribrott. Endast 4 procent av dessa ledde till en fällande dom (personupplärades).

IT-brottsligheten finansierar till stora delar den grova organiserade brottsligheten. Enbart i Sverige bedöms IT-brottslighet ha genererat två miljarder i brottsvinster – vilket placerar IT-brottsligheten på samma nivå som narkotikaförsäljningens brottsvinster. I ett globalt perspektiv är IT-brottslighetens omfattning enorm och beräknas år 2025 omsätta mer än 1 000 miljarder dollar årligen.

Fler brott måste utredas och bestraffas, men kunskapen inom rättsväsendet är ofta bristfällig och anmälningar blir liggande eller läggs ner i samma ögonblick som de kommer in. Det behövs en samlad strategi för att se över hur man kan höja utbildningsnivån för att utreda IT-relaterad brottslighet inom hela rättsväsendet.

Svensk Handel vill att:

- Obligatorisk kunskap om IT-brottslighet säkerställs i polisutbildningen.
- Anmälningar av digital brottslighet förenklas.
- En nationell plattform för samverkan och informationsutbyte med privata näringslivet och offentliga aktörer inom cybersäkerhetsområdet upprättas.

Stärk beredskapen

Omvärldsläget har snabbt förändrats. Det säkerhetspolitiska läget har snabbt aktualiserats med Rysslands invasion av Ukraina men beredskapsläget har även tidigare aktualiserats av såväl pandemin som cyberattacker och attentat. Sveriges motståndskraft mot olika typer av attacker från främmande makt samt vår beredskap gällande försörjning samt tillgång till kritiska varor blir alltmer aktuell att prioritera.

I detta arbete har såväl näringslivet i stort som handeln en viktig roll. Handeln har upparbetat logistikkedjor och vana av att varuförsörja hela landet. Samtidigt är handeln känslig för cyberattacker.

I det politiska arbetet med beredskap måste därför näringslivet och handeln vara en naturlig del för samverkan.

Svensk Handel vill att:

- Handeln inkluderas i alla relevanta forum kring svenskt totalförsvaret samt kring försörjningsberedskap.

Effektivisera lagen om tillträdesförbud

Lagen om tillträdesförbud till butik trädde i kraft den 1 mars 2021. Lagen ger handlare en möjlighet att neka personer som vid upprepade tillfällen stjälar eller trakasserar butikens personal, tillträde till sin butik. I lagens förarbeten uttalas att en samlad och nyanserad bedömning ska göras av risken för att en person genom brott eller på annat sätt angriper butiken. Det ska föreligga en klar och konkret risk. En fällande dom ska, enligt förarbetena, inte krävas för att tillträdesförbud ska meddelas.

När Svensk Handel analyserat utfallet av det andra året med lagen i kraft, kan vi konstatera att 56 procent av förbuden har resulterat i att förbudspersonen inte återvänt till butiken. Samtidigt är det knappt hälften av ansökningarna (47 procent) som resulterar i ett faktiskt förbud.

Det största problemet idag är att allt för många ansökningar avslås på tveksamma grunder, eller i värsta fall, inga grunder alls.

En stor anledning till att många tillträdesförbudsansökningar avslås är att åklagare, i strid med förarbetena, framhåller att den aktuella personen tidigare ska ha lagförts för brott mot den butiken i fråga.

Svensk Handel kräver att åklagarnas tillämpning av lagen ska utgå från förarbetena och att en samlad och nyanserad bedömning görs av varje enskilt fall. Detta är särskilt angeläget då en mycket liten andel av butiksbroten de facto klaras upp. Rättstillämpningen kring tillträdesförbud behöver också bli mer enhetlig över landet.

Svensk Handel vill att:

- Tillträdesförbudets tillämpning utvärderas i syfte att öka antalet beviljade tillträdesförbud.
- Överträdelser av tillträdesförbud blir mer kännbart.

Involvera handeln i det brottsförebyggande arbetet

Näringslivet och handeln spelar en stor roll i att skapa trygghet för invånare och besökare i ett område. Butiker, restauranger och caféer bidrar till att en mix av människor och funktioner etableras på platser, vilket är viktigt i det trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbetet.

Kommuner har sedan juli 2023 ett nytt lagstiftat brottsförebyggande uppdrag i vilket samverkan med näringslivets aktörer lyfts fram som en viktig del. En kommun som önskar vara framgångsrik i sitt brottsförebyggande arbete måste lägga stor vikt vid att attrahera näringsidkare och skapa förutsättningar för en stark handel och en levande kvällsekonomi. Både där faktisk osäkerhet och upplevd otrygghet råder, saknas förutsättningar att driva företag, skapa arbetstillfällen och i förlängningen förmågan att finansiera skola, välfärd och infrastruktur.

Enbart genom samverkan kan det brottsförebyggande arbetet bli verkligt effektivt. Svensk Handel vill bidra med kunskap och engagemang till landets kommuner om såväl vikten av att samverka men också hur handelns medverkan i samverkansprojekt kan säkerställas.

Svensk Handel vill att:

- Det tillsammans med handelsbranschen och handelsföretag tas fram ett arbetssätt för kommuner att utgå ifrån för att säkerställa att handeln involveras i kommunernas brottsförebyggande arbete.
- Användandet av appen Säkerhetscenter ökar i Sveriges kommuner genom dialog med kommuner, SKR och andra relevanta aktörer.

